

Bezdůvodné obohacení

Uzavřel-li jeden ze spoluvlastníků bez souhlasu druhého spoluvlastníka smlouvu, jíž umožnil třetí osobě užívat předmět spoluvlastnictví, není „opomenutý“ spoluvlastník (ten, který nedal k užívání společné věci souhlas) legitimován požadovat po této třetí osobě vydání bezdůvodného obohacení, které jí užíváním předmětu spoluvlastnictví; je povolán požadovat vydání bezdůvodného obohacení pouze po druhém spoluvlastníku, a to v rozsahu, v němž tento svůj spoluvlastnický podíl „nadužíval“. Stejný závěr se uplatní i v případě, kdy třetí osoba nebude mít užívání předmětu spoluvlastnictví upraveno smlouvou, ale tyto prostory budou fakticky užívány se souhlasem jednoho ze spoluvlastníků.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 4894/2007, ze dne 3.12.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce L. Z., zastoupeného advokátem, proti žalované J. Š., zastoupené advokátkou, o zaplacení 204.171,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Karlových Varech pod sp. zn. 11 C 236/2004, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 8. srpna 2007, č.j. 15 Co 336/2007-161, tak, že rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 8. srpna 2007, č.j. 15 Co 336/2007-161, a rozsudek Okresního soudu ve v Karlových Varech ze dne 1. června 2007, č.j. 11 C 236/2004-147, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Karlových Varech k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal po změně žaloby zaplacení částky 204.171,- Kč. Uvedl, že tato částka představuje bezdůvodné obohacení, které žalovaná na jeho úkor získala užíváním domu za období 7.2.2004 do 18.6.2004 od právní moci zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví účastníků do doby vyklizení nemovitosti a dále užíváním nemovitosti její matkou nad rámec spoluvlastnického podílu žalované v době od 23.12.2001 do 18.6.2004.

Okresní soud v Karlových Varech rozsudkem ze dne 12. ledna 2006, č.j. 11 C 236/2004-49, žalobu zamítl (výrok I.) a současně vyhověl vzájemnému návrhu žalované tak, že žalobci uložil povinnost zaplatit žalované částku 159.758,- Kč (výrok III.). Konečně rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky II. a IV.).

K odvolání žalobce Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 9.3.2006, č.j. 15 Co 136/2006-62, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Soudu prvního stupně uložil zabývat se nárokem žalobce v důsledku závazného právního názoru o nedůvodnosti obrany a vzájemného návrhu žalované.

Po následujícím řízení Okresní soud v Karlových Varech rozsudkem ze dne 1. června 2007, č.j. 11 C 236/2004-147, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 21.700,- Kč s 3% úrokem z prodlení od 1.1.2005 do zaplacení (výrok I.) a ve zbytku co do částky 182.471,- Kč s 3% úrokem z prodlení od 1.1.2005 do zaplacení žalobu zamítl (výrok II.). Současně žalobce zavázal nahradit žalované náklady řízení ve výši 44.843,- Kč (výrok III.) a účastníkům uložil povinnost zaplatit státu znalečné ve výši 2.250,- Kč, z toho žalobci částku 2.025,- Kč a žalované částku 225,- Kč (výrok IV.).

Soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že účastníci byli podílovými spoluvlastníky v rozsudku

označených nemovitostí v Karlových Varech každý jednou polovinou, žalobce užíval byt o výměře 70 m², žalovaná rovněž a matka žalované užívala byt o výměře 50 m². Toto bydlení pro matku žalované vyplynulo ze smlouvy o zřízení věcného břemene uzavřené mezi žalovanou a její matkou, když žalovaná se touto smlouvou zavázala své matce takové užívání nemovitostí umožnit. Dne 7.2.2004 nabyl právní moci rozsudek o zrušení a vypořádání předmětného podílového spoluvlastnictví účastníků, když výlučným vlastníkem nemovitostí se stal žalobce. Žalovaná a její matka nemovitost vyklidili dne 18.6.2004. Zápis o věcném břemeni v katastru nemovitostí dne 5.8.2004 Katastrální úřad pro Karlovarský kraj zrušil s tím, že v roce 1979 platné právo neumožňovalo vznik věcného břemene na základě smlouvy a že šlo jen o osobní závazek žalované.

Soud prvního stupně dovodil, že žalované ve smyslu ustanovení § 451 obč. zák. vzniklo bezdůvodné obohacení ve výši obvyklého nájemného, když po zrušení spoluvlastnictví účastníků k nemovitostem nadále užívala byt o výměře 70 m² až do jeho vyklizení. Po odečtení částky 9.000,- Kč, kterou již žalovaná žalobci zaplatila, je povinna bezdůvodné obohacení žalobci vydat ve výši 21.700,- Kč. Naproti tomu dospěl k závěru, že žalovaná není pasivně legitimována za uplatněný nárok na vydání bezdůvodného obohacení za užívání bytu matkou žalované v době od 23.12.2001 do 18.6.2004. Nositelkou bezdůvodného obohacení za užívání předmětného bytu s příslušenstvím byla její faktická uživatelka, tedy matka žalované, a to bez ohledu na skutečnost, že jí toto užívání umožnila žalovaná na základě smlouvy.

K odvolání žalobce Krajský soud v Plzni v záhlaví označeným rozsudkem potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v části napadené odvoláním, tedy ve výroku pod bodem II. (výrok I.). Ve výroku pod bodem III. rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II.). Ve výroku pod bodem IV. rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobce i žalovaná jsou povinni zaplatit státu každý částku 1.125,- Kč (výrok III.). Současně rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalované na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 48.368,- Kč.

Z odůvodnění potvrzujícího rozsudku vyplývá, že odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně a z nich vyvozenými právními závěry. Ohledně uplatněného nároku na vydání bezdůvodného obohacení za užívání předmětného bytu matkou žalované zdůraznil, že tím, že žalovaná dala souhlas či se zavázala poskytnout své matce bydlení a užívání nemovitostí, bezdůvodné obohacení nezískala. To získala právě její matka faktickým užíváním cizích nemovitostí. Závěr soudu prvního stupně, že žalovaná ohledně uvedeného nároku není pasivně legitimována je proto správný.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání. Jeho přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) a c) o.s.ř. a podává je z důvodů, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř., že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o.s.ř., a že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování dle ustanovení § 241a odst. 3 o.s.ř. Zejména namítá, že nárok na vydání bezdůvodného obohacení za užívání uvedeného bytu matkou žalované odvolací soud neposoudil podle ustanovení § 454 obč. zák., podle kterého se bezdůvodně obohatil i ten, za něž bylo plněno, co po právu měl plnit sám. V daném případě měla žalovaná jako spoluvlastník předmětných nemovitostí osobní závazek poskytnout své matce bezplatné doživotní užívání části nemovitostí. Protože žalovaná tuto svoji povinnost nemohla plnit svým spoluvlastnickým podílem, plnil ji žalobce sám za žalovanou, která se touto formou bezdůvodně obohatila. Ač nebylo mezi účastníky pochybné, že matka žalované užívá část nemovitostí na základě závazku žalované, odvolací soud shledal jako bezdůvodně obohacenou matku žalované. Za podstatnou vadu řízení považuje žalobce skutečnost, že soud prvního stupně vůbec nezjišťoval, v jakém rozsahu žalovaná sama nemovitost užívala. Tím zkreslil výsledek sporu, pokud jde o finanční vypořádání, neboť po zjištění rozsahu užívání žalovanou by se snížil poměr úspěšnosti ve sporu, který měl vliv na rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení. Odvolací soud se nevypořádal s námitkou žalobce, že náhlý obrat v posouzení pasivní legitimace

žalované soud prvního stupně řádně nezdůvodnil a že tedy jeho rozhodnutí není přezkoumatelné. Dovolatel konečně nesouhlasí s tím, že žalované byly přiznány náklady odvolacího řízení ve výši 48.368,- Kč. Žalobce navrhl zrušení napadeného rozsudku odvolacího soudu, jakož i rozsudku soudu prvního stupně a vrácení věci tomuto soudu k dalšímu řízení. Současně požádal o odklad vykonatelnosti rozhodnutí odvolacího soudu.

Žalovaná se v podaném vyjádření k dovolání ztotožnila s právním posouzením věci odvolacím soudem a navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobce jako nepřijatelné odmítl, popřípadě zamítl.

Při posuzování tohoto dovolání vycházel dovolací soud z ustanovení části první Čl. II, bodu 12 zákona č. 7/2009 Sb., jímž byl změněn občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.), podle něhož dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vyhlášeným (vydaným) přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů, tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 30. června 2009; užití nového ustanovení § 243c odst. 2 tím není dotčeno.

Dovolací soud shledal, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ust. § 240 odst. 1 o.s.ř. a je přípustné. Dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.], neboť řeší právní otázku v závěrech o bezdůvodném obohacení vzniklém užíváním společných nemovitostí nad rámec spoluvlastnického podílu jedním ze spoluvlastníků v rozporu s hmotným právem.

Dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu jen z důvodů uplatněných v dovolání. Jestliže je dovolání přípustné, jako je tomu v posuzované věci, přihlédne k případným vadám uvedeným v ust. § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a), b) a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny (§ 242 odst. 3 o.s.ř.). Dovolatelem tvrzené vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci se ze spisu nepodávají, a nebyly zjištěny ani jiné vady uvedené v ustanovení § 242 odst. 3 o.s.ř. Jestliže z obsahu dovolání vyplývá (§ 41 odst. 2 o.s.ř.) též dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 3 o.s.ř., nemohlo k němu být při posouzení, zda je dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř., přihlédnuto. Pokud žalobce dovoláním rovněž napadá rozsudek odvolacího soudu ve vedlejších výrocích o náhradě nákladů řízení, přípustnost dovolání proti takovému rozhodnutí podle ustanovení § 237 o. s. ř. není dána, a to již proto, že se nejedná o rozhodnutí ve věci samé. Dovolání není v tomto případě přípustné ani podle ustanovení § 238, § 238a a § 239 o. s. ř., protože v taxativních výčtech těchto zákonných ustanovení není usnesení o nákladech řízení uvedeno (srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23.1.2002, sp. zn. 29 Odo 874/2001, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 4, ročník 2003).

Žalobce uplatnil jako relevantní dovolací důvod nesprávné právní posouzení věci ve smyslu ust. § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř., a to v závěrech, že za bezdůvodné obohacení vzniklé užíváním společných nemovitostí matkou žalované nad rámec spoluvlastnického podílu žalované odpovídá její matka.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže, odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 137 odst. 1 obč. zák. podíl vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci. Podle ustanovení § 139 odst. 2 věty první obč. zák. o hospodaření se společnou věcí rozhodují spoluvlastníci většinou, počítanou podle velikosti podílů.

Právo spoluvlastníka na náhradu za to, že neužívá společnou věc v rozsahu odpovídajícím jeho spoluvlastnickému podílu, je dáno zákonem - vyplývá z výše citovaného ustanovení § 137 odst. 1 obč. zák., z práva spoluvlastníka podílet se na užívání společné věci v míře odpovídající jeho podílu. Neumožňují-li existující poměry některému spoluvlastníkovi plnou realizaci tohoto práva, náleží mu za to odpovídající náhrada.

Podle ustanovení § 451 obč. zák., kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat (odst. 1). Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů (odst. 2). Podle ustanovení § 458 odst. 1 obč. zák. musí být vydáno vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením. Není-li to dobře možné, zejména proto, že obohacení záleželo ve výkonech, musí být poskytnuta peněžitá náhrada.

Plnění bez právního důvodu je jednou ze skutkových podstat bezdůvodného obohacení, jejímž důsledkem je povinnost vydat vše, čeho bylo plněním při absenci právního titulu nabyto. Problémy s vydáním předmětu bezdůvodného obohacení zpravidla nenastávají v případech, kdy plnění bylo poskytnuto ve věcech či penězích, neboť způsob a rozsah plnění, které má být vydáno, je zřejmý. Jiná je situace tam, kde plnění má charakter nehmotný, takže je nelze vydat. Tehdy se poskytuje peněžitá náhrada, která musí odpovídat peněžitému ocenění získaného obohacení.

V případě, že spoluvlastník neužívá (nemůže užívat) společnou věc v rozsahu odpovídajícím jeho spoluvlastnickému podílu bez toho, že by mezi ním a druhým spoluvlastníkem byla uzavřena nájemní či jiná smlouva, spočívá obohacení druhého spoluvlastníka v užívání většího rozsahu předmětu spoluvlastnictví (než který odpovídá jeho spoluvlastnickému podílu). Vzhledem k tomu, že spoluvlastník, který věc užívá nad rozsah svého spoluvlastnického podílu, není schopen takto spotřebované plnění v podobě výkonu práva nájmu vrátit, musí poskytnout peněžitou náhradu jako ekonomickou protihodnotu toho, co nemůže být vydáno. Peněžitou náhradu (ekonomickou protihodnotu užívání) nemusí vydávat pouze tehdy, prokáže-li existenci smlouvy o bezúplatném užívání společné nemovitosti. (k tomu srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2002, sp. zn. 33 Odo 542/2002, uveřejněné v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu (dále jen „Soubor“) pod C 1505, ze dne 22. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2616/99, uveřejněné v Souboru pod C 261, ze dne 28. 4. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2624/2003, uveřejněné v časopise Soudní rozhledy č. 11/2004 nebo ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. 33 Odo 778/2005).

V posuzované věci ze skutkových zjištění vyplynulo, že v rozhodném období od 23.12.2001 do 6.2.2004 byla žalovaná podílovou spoluvlastnicí předmětných nemovitostí, a to v rozsahu jedné ideální poloviny. V nemovitostech v této době užíval žalobce byt o výměře 70 m², žalovaná rovněž a matka žalované s jejím souhlasem odvozeně od jejího spoluvlastnického podílu (tedy nikoli bez právního důvodu) užívala byt o výměře 50 m². Žalobci nebyla za užívání nemovitostí matkou žalované poskytována žádná náhrada. Nebylo zjištěno, že by mezi spoluvlastníky nemovitostí bylo dohodnuto, že žalovaná bude dům užívat nad rámec svého spoluvlastnického podílu bezúplatně. Je proto na místě uzavřít, že nad rámec jedné ideální poloviny užívala žalovaná (se svojí matkou) předmětné nemovitosti (aniž v tomto rozsahu poskytovala žalobci finanční protihodnotu) bez právního důvodu (§ 451 odst. 1 obč. zák.), a že tedy za tohoto stavu získala na úkor žalobce bezdůvodné obohacení, které je mu povinna vydat způsobem uvedeným v ustanovení § 458 odst. 1 obč. zák., tj. poskytnutím finanční náhrady.

Nejvyšší soud již ve svém rozsudku ze dne 20.4.2005, sp. zn. 33 Odo 396/2004, zaujal názor, že uzavřel-li jeden ze spoluvlastníků bez souhlasu druhého spoluvlastníka smlouvu, jíž umožnil třetí osobě užívat předmět spoluvlastnictví, není „opomenutý“ spoluvlastník (ten, který nedal k užívání společné věci souhlas) legitimován požadovat po této třetí osobě vydání bezdůvodného obohacení, které jí užíváním předmětu spoluvlastnictví podle neplatné smlouvy vzniklo; je povolán požadovat

vydání bezdůvodného obohacení pouze po druhém spoluvlastníku, a to v rozsahu, v němž svůj spoluvlastnický podíl „nadužíval“. Zmíněný závěr se uplatní i v dané věci, kdy žalovaná sice své matce prostory v předmětných nemovitostech nepronajala, avšak souhlasila s tím, aby je fakticky užívala, a to nad rámec jejího spoluvlastnického podílu. Není sice pochyb, že matka žalované získala užíváním předmětného domu bezdůvodné obohacení, ale ve vztahu k ní není žalobce aktivně legitimován. Jinak řečeno, na úkor žalobce došlo k bezdůvodnému obohacení, ale pasivní legitimaci ve vztahu k němu nemá matka žalované, nýbrž pouze žalovaná, která tímto způsobem svůj spoluvlastnický podíl na nemovitostech „nadužívala“ (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.3.2008, sp. zn. 33 Odo 103/2006, uveřejněný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu pod č. C 6245, ročník 2009). Zbývá dodat, že za období od 7.2.2004, kdy bylo spoluvlastnictví předmětných nemovitostí zrušeno, do 18.6.2004, kdy matka žalované nemovitosti vyklidila, zodpovídá za uplatněný nárok na bezdůvodné obohacení (vedle žalované) již matka žalované. Veden nesprávným právním názorem nerozhodl odvolací soud o výši této části nároku, proto i v tomto rozsahu nelze považovat napadené rozhodnutí za správné.

Z uvedeného vyplývá, že napadený rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci; Nejvyšší soud České republiky proto napadený rozsudek podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem o.s.ř. zrušil. Vzhledem k tomu o návrhu, aby dovolací soud odložil vykonatelnost dovoláním napadeného rozhodnutí, již nerozhodoval (§ 243 o.s.ř.). Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Karlových Varech k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Právní otázka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Moderace nákladů](#)
- [Dovolání](#)
- [Procesní společenství účastníků](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Odpovědnost za škodu](#)
- [Konkurs \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)